

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента Паласевич Ірини Львівни
на дисертаційне дослідження Табаки Ольги Миронівни
**«Педагогічні умови розвитку мовлення старших дошкільників
засобами дитячої періодики (перша чверть ХХІ ст.)»**, представлене до
захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 36.053.021 у Дрогобицькому
державному педагогічному університеті імені Івана Франка на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному віці визначається потребою створення оптимальних умов для якнайповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, становлення її як мовленнєвої особистості, тобто активного, ініціативного мовця, відкритого для спілкування, який легко і невимушено вступає у взаємодію з дітьми та дорослими, володіє формулами мовленнєвого етикету, розвинутими комунікативно-мовленнєвими здібностями.

Саме шляхом мовлення під час повсякденного спілкування дитина реалізує себе, виявляючи своє ставлення до довкілля; пізнає його в усьому розмаїтті; формує та розкриває власний образ «Я»; засвоює і створює культурні цінності як активний суб'єкт взаємодії.

Оволодіння мовою і мовленням – складний процес, який залежить від вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, соціальної ситуації їхнього розвитку, проектування розвивального комунікативно-мовленнєвого середовища, а також використовуваних вихователями в освітньому процесі ЗДО педагогічних засобів гармонійного формування мовленнєвої компетентності дошкільників, їх культури мовлення та спілкування.

Водночас у сучасному світі стрімкого прогресу технологій спостерігається дефіцит уваги до проблеми розвитку безпосереднього, живого мовлення дітей дошкільного віку, наповненого емоційним змістом. Часто малята не виявляють зацікавленість мовним багатством і не вміють використовувати в мовленні засоби виразності. Як наслідок, – збіднене, емоційно-невизначене мовлення не дає можливості їм у подальшому реалізуватися у шкільному навчанні й міжособистісному спілкуванні з дорослими та однолітками.

З огляду на це дослідження О.М. Табаки «Педагогічні умови розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики (перша чверть ХХІ ст.)» є актуальним та своєчасним. Дисертаційна робота здобувачки виконана на належному науковому рівні, вирізняється своєю змістовністю та інформаційною насиченістю, а відтак якісно збагачує дошкільну лінгводидактику, обґрунтовуючи доцільність використання дитячої періодики як засобу мовленнєвого розвитку старших дошкільників.

Доцільність вибору теми дисертаційного дослідження підтверджує і той факт, що воно відповідає напряму досліджень Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складової комплексної теми кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти «Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів» (державний реєстраційний номер 0117U005400). Тема дослідження затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, протокол (№ 5 від 28.04.2022 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою здійснено системне дослідження шляхів розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики першої чверті ХХІ ст.; розкрито еволюцію змісту і завдань розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку в історичній ретроспективі; з'ясовано розвивальний потенціал медіа, зокрема дитячої періодики; визначено педагогічні умови удосконалення розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики; уточнено сутність базових понять дослідження, а також специфіку та ретроспективу розвитку дитячих часописів для дошкільників; сформульовано рекомендації для вихователів та батьків щодо мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами дитячої періодики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації О.М. Табаки є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (205 найменувань), здійснене здобувачкою, уможливило виокремлення низки суперечностей, на розв'язання яких було спрямовано це дослідження. Аналіз зазначених джерел дав змогу дисертантці достатньо широко висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема: 1) вивчити ступінь дослідженості проблеми розвитку мовлення дошкільників у сучасній педагогіці та дошкільній лінгводидактиці; 2) розкрити зміст і завдання розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку; 3) виявити розвивальний потенціал медіа, зокрема дитячої періодики упродовж хронологічних меж дослідження; 4) визначити шляхи удосконалення розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики.

Викладений у вступі науковий апарат роботи містить усі необхідні складники: мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну та цілісно відображає авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, її алгоритм, інструментарій, способи узагальнення та інтерпретації отриманих результатів. Одержанню достовірних та обґрунтованих результатів сприяло також застосування комплексу взаємодоповнюваних теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження, відібраних з урахуванням специфіки наукової роботи.

Вважаємо, що дисертація, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, відзначається послідовністю, логічністю, цікавим змістовим матеріалом, аргументованістю

зроблених висновків. Розділи пов'язані внутрішньою закономірністю і послідовністю викладу думок.

Найбільш істотними науковими результатами першого розділу є аналіз дисертанткою базових понять дослідження («мовлення», «мовленнєвий розвиток», «мовленнєва особистість», «розвивальне мовленнєве середовище»); вимог до розвитку мовлення дошкільників, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти та чинними програмами розвитку дітей дошкільного віку. Авторка доводить, що результативність процесу мовленнєвого розвитку старших дошкільників забезпечується шляхом комплексного виховання звукової культури мовлення, його граматичної правильності, розвитку словника та зв'язного мовлення. Загалом реалізація перелічених завдань спрямована на формування мовленнєвої компетентності вихованців ЗДО. Однак, аналізуючи проблему розвитку мовлення дітей дошкільного віку в історичній ретроспективі, О.М. Табака виходить за хронологічні межі дослідження.

Важливим напрацюванням дисертантки є визначення основних напрямів та завдань медіаосвіти, а також особливостей використання медіа в освітньому процесі ЗДО.

У другому розділі дисертаційного дослідження авторкою висвітлено особливості та ретроспективу розвитку дитячої періодики; розкрито її змістово-розвивальний потенціал упродовж хронологічних меж дослідження та запропоновано шляхи ефективного використання дитячої періодики у розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Імпонує те, що дисертанткою розроблено рекомендації для вихователів та батьків щодо мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами дитячої періодики; укладено авторську збірку казок для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку «Золотий горішок», а також розроблено орієнтовні бесіди та мовленнєві завдання за їх змістом, які частково презентовані у додатках.

Доцільно також відзначити публікаційну активність О.М. Табаки. Основний зміст дисертаційної роботи відображено в 17 публікаціях, із них: 4 статті у фахових виданнях України, 5 – у зарубіжних наукових виданнях, 6 – у збірниках тез доповідей на конференціях, 1 – хрестоматія літературно-художніх творів (у співавторстві), 1 – збірка авторських казок.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається передусім тим, що наукові здобутки О.М. Табаки, зокрема теоретичні та практичні положення і висновки дисертаційного дослідження, можуть використовуватися під час викладання навчальних дисциплін «Педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Дошкільна лінгводидактика» у педагогічних закладах вищої освіти. Розроблені методичні рекомендації щодо розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики можуть використовуватися в освітній діяльності закладів дошкільної освіти та стати основою для розробки програм розвитку дітей дошкільного віку. У цьому контексті слід наголосити, що результати рецензованого дослідження

імplementовано у діяльність Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 2926-Н від 20.11.2023 р.), Відокремленого структурного підрозділу «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка» (довідка № 95 від 15.11.2023 р.), Городоцького закладу дошкільної освіти ясла-садок № 3 «Барвінок» Городоцької міської ради, закладу дошкільної освіти (дитячий садок) №131 «Промінчики» Львівської міської ради (довідка № 65 від 10.11.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом дисертаційна робота О.М. Табаки є завершеним науковим дослідженням, її авторка має високий рівень фахової підготовки, компетентно аналізує, інтерпретує, узагальнює теоретичний матеріал, демонструє сформовані навички науковця. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О.М. Табаки, водночас вважаємо за потрібне висловити деякі міркування і дискусійні моменти щодо його змістового наповнення:

1. У параграфі 1.1. дисертанткою представлено визначення базових понять дослідження різними авторами, однак доцільно їх узагальнити та представити авторське тлумачення цих термінів або тих, які взято за основу.

2. У цьому ж параграфі авторка акцентує на важливості проектування розвивального мовленнєвого середовища групи закладу дошкільної освіти, аналізує модель такого середовища, розроблену К. Крутій. Вважаємо слушним розробити та презентувати власний проєкт мовленнєвого середовища групи, пропонуючи дитячу періодику як один із ефективних засобів розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

3. Дисертанткою проаналізовано редакції Базового компонента дошкільної освіти (освітній напрям «Мовлення дитини»), а також програми розвитку дітей дошкільного віку «Впевнений старт», «Українське дошкілля» та «Я у Світі». На нашу думку, варто було б також проаналізувати і Мовленнєвий компонент дошкільної освіти (2013 р.; автор А. Богуш) та порівняти зміст, завдання і показники компетентностей мовленнєвого розвитку старших дошкільників в інших програмах: «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Соняшник», «Стежина» та ін.

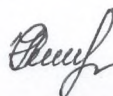
4. Позитивним у параграфі 2.2. вважаємо ґрунтовний аналіз змістово-розвивального потенціалу дитячих часописів «Ангеляткова наука» та «Джміль», побіжно – «Малятко». Вважаємо за доцільне проаналізувати й інші дитячі журнали: «Пізнайко», «Дзвіночок», «Дошкілля», «Веселі картинки», «Карамельки», «Золоте левеня» тощо і презентувати у таблиці розмаїття рубрик, тематичних спрямувань, різних видів мовленнєво-творчих завдань, які пропонуються для старших дошкільників. Це, на нашу думку, тільки підсилить практичне значення Вашого дослідження.

Однак висловлені зауваження та побажання не знижують наукової та практичної цінності рецензованої роботи та мають рекомендаційний характер.

Загальний висновок: Дисертаційне дослідження О.М. Табаки «Педагогічні умови розвитку мовлення старших дошкільників засобами дитячої періодики (перша чверть ХХІ ст.)» відповідає вимогам наказу МОН України за № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. за № 44), тому його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
ДДПУ імені Івана Франка

Ірина ПАЛАСЕВИЧ

